

MISCELLANEA

JOLANTA M. MARSZAŁSKA
KS. WALDEMAR GRACZYK

Z BADAŃ NAD PROSOPOGRAFIĄ KONWENTÓW CYSTERSKICH NA ZIEMIACH POLSKICH

1. Kilka uwag o prosopografii

Badania prosopograficzne nie są zjawiskiem nowym w nauce historycznej. W oparciu o szereg publikacji można śmiało stwierdzić, że opisy życia jednostek ważnych dla rozwoju dziejów (w sensie ogólnym), bądź związanych z jakimś określonym terytorium i w jakimś przedziale czasowym wzbudzały zainteresowanie już od czasów starożytnych. Jako przykład i poparcie na powyższe stwierdzenie może między innymi posłużyć: *De vita Caesarum* – Gajusza Swetoniusza Trankwillusza, *Vitae* – Korneliusza Neposa, *Cesares* – Aureliusza Wiktora, czy zbiorowe dzieło – *Scriptores Historiae Augustae*¹. Z polskich opracowań epoki nowożytnej warto tu choćby wspomnieć *Monumenta Sarmatorum* – Szymona Starowolskiego. Opisy życia i działalności ludzi, których łączyły ze sobą pewne wspólne cechy, czasem niezwykle męstwo, wybitne osiągnięcia, zajmowane w społeczeństwie stanowisko, bądź piastowanie jakiegoś urzędu, służyły nie tylko zaspokojeniu ciekawości badawczej wielu późniejszych pokoleń, ale pomagały też i nadal pomagają zrozumieć zawiłe procesy historyczne, będące wynikiem działania tychże osób. Już bowiem sama nazwa

¹ M. Wilczyński, *Germanie w służbie zachodniorzymskiej w V w. n.e. Studium historyczno-prosopograficzne*, Kraków 2001, s. 5.

prosopografia w pełni wskazuje na charakter tego typu badań. Tworzy ją złożenie dwóch greckich wyrazów: *prosophos* – osoba, a także *graphos* – pisać, opisywać. A zatem prosopografia w szerokim rozumieniu zajmuje się opisem osób na różnych płaszczyznach. W przypadku prowadzonych studiów prosopograficznych opisywane osoby w kontekście zachodzących zjawisk zawsze posiadają jakiś wspólny, łączący je element. Może to być aspekt terytorialny, chronologiczny, przynależności do pewnej, wspólnej grupy społecznej, etnicznej czy religijnej. Różni to bardzo wyraźnie prace prosopograficzne od prac biograficznych w których punkt ciężkości pracy badawczej zajmuje *sensu stricto* życie i działalność jednej osoby w określonym czasie. Przyznać jednakże trzeba, że granica między prosopografią a biografistyką jest bardzo wąska. Zajmowanie się jedną dziedziną nie wyklucza, ale wręcz implikuje zainteresowanie tą drugą. Podejmując się opracowania jakiegokolwiek studium prosopograficznego, należy z góry określić kryteria doboru osób, które będą stanowiły przedmiot badań, a także ram chronologicznych, tak by można było opracowywaną grupę osób ująć w pewnych przedziałach czasowych. Zasadniczą częścią każdego studium prosopograficznego, są dłuższe, bądź krótsze (w zależności od zgromadzonych źródeł) biogramy, dla napisania których podejmuje się prace przygotowawczo-badawcze. Szereg prac z dziedziny prosopografii ma charakter wyłącznie szczegółowy i dotyczy dość specyficznej grupy osób np. konwenty klasztorne. Konieczne jest zatem takie opracowywanie biogramów, by zawierały wszelkie możliwe do zdobycia wiadomości na temat osoby (osób) wraz z omówieniem tychże na szerokim tle środowiska, czy pewnej zamkniętej grupy w której dane im było żyć, podejmować różne działania, bądź często wpływać na bieg wielu zdarzeń historycznych.

2. Z badań nad konwentami cysterskimi

Dzieje zakonów, a zwłaszcza poszczególnych klasztorów należą do tradycyjnych zagadnień miediewistyki i prosopografii, zarówno europejskiej jak i polskiej. W dawniejszych badaniach zdecydowanie najwięcej uwagi poświęcano procesom fundacyjnym i uposażeniu klasz-

torów a także analizie autentyczności pierwszych dokumentów². Nowsza historiografia dąży do znacznego poszerzenia listy poruszanych problemów. Postuluje się bowiem badanie środowiska konwentu, jako pewnej grupy społecznej i jej więzi z innymi środowiskami, jego duchowości, i oddziaływania na zewnątrz poprzez duszpasterstwo i bardzo ważną aktywność kulturalną. W polskiej historiografii współczesnej kierunek ten reprezentuje zwłaszcza, Instytut Geografii Historycznej, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego (J. Kłoczowski, Cz. Deptuła, H. Gapski i in.), środowisko Pracowni Badań nad Dziejami Zakonów i Kongregacji Kościelnych przy Uniwersytecie Wrocławskim (M. Derwich, M. Wójcik i in.) oraz Zespół do Badań nad Dziejami Cystersów w Polsce przy Uniwersytecie Poznańskim (J. Strzelczyk, A.M. Wyrrwa, K. Kaczmarek i in.).

Coraz częściej podejmowane są badania nad kongregacjami zakonnymi jako grupą społeczną i ich związku ze społecznością lokalną, oddziaływaniem na inne środowiska, na płaszczyźnie kulturalnej, religijnej i gospodarczej. Trzeba jasno stwierdzić, że prace z dziedziny prosopografii klasztornej wciąż jeszcze są nieliczne. W zdecydowanej większości spowodowane jest to skąpym materiałem źródłowym i wieloma trudnościami na jakie natrafia badacz przy jego opracowywaniu. Zdecydowanie najwięcej informacji dostarczają same źródła archiwalne na temat osób w nich występujących z racji sprawowania ważnych funkcji w zakonie czy klasztorze. Dotyczą one najczęściej wyższej rangi przełożonych, zaś o innych zakonnikach mimo, że w reprezentowanych w źródłach z imienia, czasem też z nazwiska (w późniejszych epokach) posiadamy skąpe wzmianki. Taki stan rzeczy znajduje pełne odzwierciedlenie w opracowaniach traktujących najczęściej o przełożonych poszczególnych konwentów. Ustalanie składów osobowych, wraz z przyporządkowaniem sprawowanych funkcji w konwencie jest zadaniem bardzo żmudnym a czasem wręcz niemożliwym do pełnego ujęcia opracowywanego zagadnienia. Zdecydowanie najwięcej informacji o charakterze prosopograficznym dostarczają badaczowi źródła dotyczące szeroko pojętej gospodarki klasztornej (umowy kupna i sprzedaży, nadania, zamiany) oraz dokumenty sądowe (procesowe) z reguły dotyczące stanu uposażenia ziemskiego, a także wszelkie dokumenty

² J. K ł o c z o w s k i, *Zakony na ziemiach polskich w wiekach średnich*, [w:] *Kościół w Polsce*, t. 1, Kraków 1966, s. 377.

dotyczące licznych sporów granicznych jakie miały miejsce w każdym konwencie. Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić, iż zajmowanie się od strony badawczej zagadnieniem składów osobowych opactw cysterskich na ziemiach polskich nie jest zadaniem prostym. W pełni należy zdawać sobie sprawę z tego, że każde opracowanie składów osobowych poszczególnych konwentów będzie zawsze niekompletne a jedynie na tyle wystarczające, na ile pozwala na to materiał źródłowy. Zwracał już na to uwagę w swoich badaniach nad opactwem pelplińskim Stanisław Kujot, który w 1875 roku opublikował rozprawę dotyczącą klasztoru pelplińskiego³, zaś w rok później potwierdził je raz jeszcze w wydanej przez siebie *Kronice Pelplińskiej. Szkic bibliograficzny*, wydanej w Poznaniu w 1876 roku. Współcześnie w swoich rozważaniach nad kolejnym opactwem pomorskim – Oliwą – wagę badań nad konwentami zakonnymi podnosił, Kazimierz Dąbrowski⁴, problematyka ta jest mocno zaakcentowana przez autora w opracowaniu *Opactwo Cystersów w Oliwie od XII do XVI wieku*. Kilka opracowań dotyczących badań nad konwentem oliwskim współczesna historiografia cysterska zawdzięcza Dariuszowi Dekańskiemu. Trzeba tu wspomnieć trzy ważne rozprawy z tej problematyki wspomnianego autora, są to: *W sprawie narodowości i chronologii opatów oliwskich w pierwszej połowie XIV wieku*⁵. *W sprawie narodowości i chronologii opatów oliwskich do końca XIII wieku*⁶ oraz *Badania prosopograficzne opactw cysterskich Pomorza Gdańskiego do 1309 roku, zwłaszcza opactwa w Oliwie*⁷.

Należy stwierdzić, że tematyka składów osobowych zawsze stanowiła jedynie margines zainteresowań badawczych, co w zasadzie ostatecznie sprowadzało się do opracowania zagadnienia ustalenia chrono-

³ S. Kujot, *Opactwo Pelplińskie*, Pelplin 1875, s. 17-19.

⁴ K. Dąbrowski, *Opactwo Cystersów w Oliwie od XII do XVI wieku*, Gdańsk 1975, s. 43.

⁵ D. Dekański, *W sprawie narodowości i chronologii opatów oliwskich w pierwszej połowie XIV wieku*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 176(1987), s. 109-117.

⁶ D. Dekański, *W sprawie narodowości i chronologii opatów oliwskich do końca XIII wieku*, „Rocznik Gdański”, 49(1989), z. 1, s. 5-22.

⁷ D. Dekański, *Badania prosopograficzne opactw cysterskich Pomorza Gdańskiego do 1309 roku, zwłaszcza opactwa w Oliwie*, „Nasza Przeszłość”, 83(1994), s. 249-279.

logii rządów opackich, na co wskazał w swojej pracy jeszcze o konwencie oliwskim, Franciszek Sikora⁸.

Kolejnym klasztorem pomorskim po Pelplinie i Oliwie, który zaznaczył swoją obecność na mapie badań prosopograficznych jest Bysszewo. Katalog opatów tegoż opactwa: *Series abbatum coenobii Byszovinsis seu Coronoviensis ordinis cisterciensis, visitationes archidiaconatus Pomeraniae Hieronymo Rozrażewski Vladislaviensi et Pomeraniae episcopo factae*, został wydany przez Wojciecha Kętrzyńskiego w 1888 roku⁹, zaś osobno w latach 1897-1898 wydał wspomniany katalog opatów byszewsko-koronowskich Stanisław Kujot¹⁰. Z kolei badania nad klasztorem i rządami opackimi w pomorskim klasztorze w Bierzwniku prowadził w latach 80-tych i 90-tych XX wieku E. Rymar. Wyniki swoich badań opublikował w artykułach: *Opactwo cystersów bierzwnickich*¹¹ oraz *Skorygowana lista opatów cysterskich z Bierzwnika*¹².

Dość wcześnie, bo już w XIX stuleciu kilka znaczących opracowań doczekało się opactwo w Łeknie-Wągrowcu, lokowane w Wielkopolsce. Swoją uwagę poświęcił mu badacz niemiecki H. Hockenbeck, który w swoich pracach poruszał problematykę badań prosopograficznych¹³. W latach 80-tych i 90-tych XX wieku, zagadnieniem stanu osobowego klasztoru w Wągrowcu zajmowała się Leokadia Grajkowska, owocem jej badań jest przyczynek do stanu osobowego konwenty wągrowieckiego zatytułowany *Pierwsi opaci Polscy w klasztorze cy-*

⁸ F. Sikora, *Z dziejów klasztoru oliwskiego w XII-XVI wieku*, „Zapiski Historyczne”, 42(1977), z. 4, s. 95-129.

⁹ *Series abbatum coenobii Byszovinsis seu Coronoviensis ordinis cisterciensis, visitationes archidiaconatus Pomeraniae Hieronymo Rozrażewski Vladislaviensi et Pomeraniae episcopo factae*, wyd. W. Kętrzyński, [w:] *Monumenta Poloniae Historica*, t. 5, Lwów 1888, s. 814-817.

¹⁰ *Series abbatum coenobii Byszovinsis seu Coronoviensis ordinis cisterciensis, visitationes archidiaconatus Pomeraniae Hieronymo Rozrażewski Vladislaviensi et Pomeraniae episcopo factae*, wyd. S. Kujot, t. 1-2, Toruń 1897-1898.

¹¹ E. Rymar, *Opactwo cystersów bierzwnickich*, „Zeszyty Bierzwnickie”, 1992-1993, s. 7-26.

¹² E. Rymar, *Skorygowana lista opatów cysterskich z Bierzwnika*, „Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny”, 4(1997), s. 309-313.

¹³ H. Hockenbeck, *Kloster Lekno (Wongrowitz) und die Preussenmission von 1206-1212*, Arensburg 1893.

stersów w *Wągrowcu*¹⁴. Pośrednio zagadnienia dotyczącego konwentu klasztoru cysterskiego w Łeknie i Wągrowcu dotyczą liczne opracowania Andrzeja M. Wyrwy, w tym publikacja *Opactwo cysterskie Łekno-Wągrowiec (1153-1835/1836). Zarys dziejów*¹⁵. Również wielkopolskie opactwo w Wieleniu-Przemęcie stało się przedmiotem badań prosopograficznych w XX wieku, autorstwa Krzysztofa Kaczmarka, który swoją uwagę poświęcił przede wszystkim średniowiecznym opatom z tegoż klasztoru z próbą rekonstrukcji ich rządów¹⁶.

Z kolei śląskie klasztory cysterskie w Henrykowie i Kamieniu Ząbkowickim stały się przedmiotem prac badawczych H. Grügera, szczególnie opactwo henrykowskie doczekało się licznych opracowań wspomnianego badacza niemieckiego, który w swoich dociekaniach uwzględniał między innymi składy osobowe konwentu cystersów henrykowskich¹⁷.

Podjmując badania prosopograficzne nad poszczególnymi konwentami cysterskimi, badacze muszą mieć świadomość pracy nad dokumentami, co przy opracowywaniu tego typu tematów wymaga obcowania z literaturą źródłową, omawiającą szeroko rozumianą wiarygodność przekazów, na których się opieramy, z drugiej zaś strony zawsze istnieje skąpy zasób źródeł, który uniemożliwia odtworzenie pełnych składów osobowych poszczególnych opactw¹⁸.

Podstawowymi źródłami do tego typu opracowań zawsze będą dokumenty fundacyjne klasztorów (jeśli się zachowały), kopiarusze,

¹⁴ L. Grajkowska, *Pierwsi opaci Polscy w klasztorze cystersów w Wągrowcu*, „Rocznik Nadnotecki”, 23(1992), s. 83-92.

¹⁵ A.M. Wyrwa, *Opactwo cysterskie Łekno-Wągrowiec (1153-1835/1836). Zarys dziejów*, Poznań-Wągrowiec 1998.

¹⁶ K. Kaczmarek, *Średniowieczni opaci w Wieleniu-Przemęcie*, „Przyjaciel Ludu”, 5-6(1993), s. 17-25; Tenże, *Lista opatów klasztoru cystersów w Wieleniu-Przemęcie ok. 1286-1596. Próba rekonstrukcji*, [w:] *Scripta Minora*, t. 2, red. B. Lapis, Poznań 1998, s. 51-68.

¹⁷ H. Grüger, *Der Nekrolog de Kloster Heinrichau (ca 1280-1550)*, „Archiv für Schlesische Kirchengeschichte”, 31(1973), s. 36-69; 32(1974), s. 45-80; 33(1995), s. 9-27. Tenże, *Der Konvent von Heinrichau von der reformation bis zur 1277, Säkularisation (1810)*, „Archiv für Schlesische Kirchengeschichte”, 36(1979), s. 65-102; 37(1979), s. 151-183; 39(1981), s. 181-218.

¹⁸ D.A. Dekański, *Badania prosopograficzne opactw cysterskich Pomorza Gdańskiego do 1309 roku, zwłaszcza opactwa w Oliwie*, „Nasza Przeszłość”, 83(1994), s. 254.

kroniki, nekrologi, księgi metrykalne, elenchusy, akta wizytacyjne, statuty reformacyjne klasztorów, księgi profesji, korespondencja, czy nawet stare księgi biblioteczne na marginesach których zamieszczano interesujące dla historyka informacje o składzie osobowym konwentu. Przykładem jest choćby *Carta Caritatis* z 1464 roku, przechowywana w zbiorach Archiwum i Biblioteki klasztoru szczyrzyckiego, gdzie na czystych końcowych kartach został zamieszczony wykaz opatów i opatek klasztorów cysterskich Wielkopolski i Małopolski obejmujący lata 1500-1627, spisany ręką kronikarza szczyrzyckiego, przeora konwentu i profesora koronowskiego – Zygmunta Strychowskiego¹⁹.

Ważnym i niezbędnym wręcz uzupełnieniem badawczym są również źródła drukowane w tym wszelkiego rodzaju kodeksy dyplomatyczne np. małopolski, wielkopolski, śląski, pomorski, mazowiecki, katedry krakowskiej i inne, księgi ziemskie i sądowe, lustracje dóbr królewskich, inwentarze ksiąg rękopiśmiennych, katalogi inkunabułów i starych druków, herbarze, statuty reformacyjne poszczególnych klasztorów cysterskich, statuty kapituł generalnych, księgi uposażeń kościołów, roczniki kapituły krakowskie, rocznik małopolski, rocznik mazowiecki, rocznik wielkopolski, księgi wizytacyjne czy nieocenione *Volumina Legum*, *Monumenta Poloniae Vaticana* i *Monumenta Poloniae Historica*, a także szereg innych wydawnictw dotyczących cystersów na ziemiach polskich. Zdecydowanie najwięcej informacji posiadamy w stosunku do konwentów z okresu średniowiecza i to bez względu na to, czy klasztor uległ później kasacji czy też nie. Pomocą tutaj poza samymi dokumentami (o ile się takie zachowały) są przede wszystkim kodeksy dyplomatyczne.

Badania nad konwentami w epoce nowożytnej są już zdecydowanie trudniejsze, by nie rzec wręcz śladowe. Trudność sprawia zachowana bardzo duża ilość dokumentów papierowych, tak jest choćby w przypadku Szczyrzyca czy Mogiły (klasztory te nie uległy kasacji) oraz rozproszenie dokumentów klasztornych po kasatach, które nie ominęły pozostałych klasztorów cysterskich w XIX stuleciu. Dokumenty po zniesionych klasztorach cysterskich przechowywane są w wielu archiwach polskich i zagranicznych, zarówno państwowych jak i ko-

¹⁹ J.M. Marszałska, *Biblioteka opactwa cystersów w Szczyrzyku do końca XIX stulecia. Dziedzictwo wieków*, Tarnów 2007, s. 312-313.

ścielnych. Jak już zaznaczono problem składów osobowych konwentów był z reguły podejmowany niejako na marginesie innych ustaleń badawczych.

Warto tu mocno zaznaczyć, że niewiele klasztorów cysterskich w Polsce doczekało się wyczerpujących opracowań prosopograficznych. Kilka ważnych opracowań dotyczy również klasztorów cysterskich w Małopolsce. Jedną z najstarszych jest praca Konstantego Horszowskiego, poświęcona opatom klasztoru mogińskiego, ogłoszona w Krakowie w 1867 roku. Próby weryfikacji jego ustaleń podjął się Marcin Starzyński, który w 2003 roku opublikował w *Naszej Przyszłości*, Katalog opatów mogińskich w średniowieczu²⁰. Opracowanie to oparte, na solidnych badaniach dotyczących klasztoru mogińskiego w wiekach średnich, zweryfikowało szereg wcześniejszych ustaleń, dotyczących opatów tego klasztoru. Również okresu średniowiecza dotyczy opracowanie poświęcone opatom klasztoru cystersów w Wąchocku, autorstwa M. Niwińskiego²¹ oraz opracowania dotyczące procesu fundacyjnego opactwa autorstwa Józefa Mitkowskiego²² i Józefa Dobosza²³. Nie są to prace dotyczące *stricto* badań prosopograficznych, ale z uwagi na tematykę i obszar badawczy blisko związane z poruszonymi zagadnieniami.

Próby ustalenia chronologii opatów klasztoru cystersów w Jędrzejowie od początku jego zaistnienia w XII wieku aż do likwidacji w 1819 roku, podjął się Waldemar Bukowski w opracowaniu pt. *Katalog opatów jędrzejowskich. Próba ustalenia chronologii*, zamieszczonym w wydawnictwie *Cystersi w Polsce*²⁴. Nie jest to jednak wyczerpujący katalog opatów klasztoru jędrzejowskiego – ich życia i działalności, zarówno wewnątrz klasztornej jak i szerszej – lecz jedynie próba historycznego uzasadnienia rządów danego opata w klasztorze.

²⁰ M. Starzyński, *Katalog opatów mogińskich w średniowieczu*, „Nasza Przyszłość”, 100(2003), s. 77-126.

²¹ M. Niwiński, *Średniowieczni opaci klasztoru wąchockiego*, Kraków 1931.

²² J. Mitkowski, *Początki klasztoru cystersów w Sulejowie. Studia nad dokumentem, fundacją i rozwojem opactwa do końca XIII wieku*, Poznań 1949.

²³ J. Dobosz, *Okoliczności i motywy fundacji klasztoru cystersów w Sulejowie*, „Nasza Przyszłość”, 83(1994), s. 177-187.

²⁴ W. Bukowski, *Katalog opatów jędrzejowskich. Próba ustalenia chronologii*, [w:] *Cystersi w Polsce. W 850- lecie fundacji opactwa jędrzejowskiego*, red. D. Olszewski, Kielce 1990, s. 179-204.

Trzeba przyznać, że na sześć klasztorów cysterskich położonych w Małopolsce (Jędrzejów, Sulejów, Wąchock, Koprzywnica, Kacice-Mogiła i Ludźmierz-Szczyrzyc), legitymujących się metryką fundacji średniowiecznej, cztery dotychczas doczekały się opracowania życia i działalności opatów. Ostatnim jest obszerne opracowanie autorstwa Jolanty M. Marszałskiej i Waldemara Graczyka, *Opaci i przeorzy klasztoru cystersów w Szczyrzycu od XIII do XX wieku*.

Jeśli chodzi o opactwo szczyrzyckie, to dotychczas poświęcano mu stosunkowo mało uwagi badawczej. Do XIX-wiecznych opracowań cysterskich, fragmentarycznie poświęconych konwentowi szczyrzyckiemu należy zaliczyć, Teodora Magiery, *Series Abbatum Szczyrzycensium*. Opracowanie to zawiera wykaz opatów szczyrzyckich od początku fundacji klasztoru aż do 1794 roku, wraz z wykazem przeorów w okresie tzw. przeoratu do 1918 roku. Trzeba zaznaczyć, że nie jest to publikacja *sensu stricte* naukowa, lecz jedynie spis opatów i przeorów oparty na bliżej nieznanym źródłach²⁵. Badań prosopograficznych nad konwentem szczyrzyckim o okresie komendy (1561-1752) dotyczy artykuł Jolanty M. Marszałskiej i Waldemara Graczyka pt. *Skład osobowy i spełniane funkcje w klasztorze oo. Cystersów w Szczyrzycu w czasach komendy*, zamieszczony w Księdze pamiątkowej poświęconej wieloletniemu opatowi klasztoru cystersów w Wąchocku i prezesowi Polskiej Kongregacji Cystersów – Eustachemu Kocikowi²⁶ oraz Jolanty M. Marszałskiej, *Komenda – okresem rozwoju czy stagnacji klasztoru Cystersów w Szczyrzycu*, ogłoszony w 2008 roku w „Naszej Przeszłości”²⁷. Ten ostatni zawiera dużo informacji na temat pochodzenia opatów, ich wykształcenia, składanej profesji oraz działalności w klasztorze. Warto nadmienić, że zostały już zakończone prace na monografią klasztoru szczyrzyckiego, uwzględniającą pełny wykaz zakonników wraz z pełnionymi funk-

²⁵ T. Magiera, *Series Antistitum Monasterii Szczyrzyc [...]* Series Abbatum Szczyrzycensium, [w:] *Xenia Bernardina*, t. 3, Wien 1891, s. 319-320.

²⁶ J.M. Marszałska, W. Graczyk, *Skład osobowy i spełniane funkcje w klasztorze oo. Cystersów w Szczyrzycu w czasach komendy*, [w:] *Ingenio et Humilitate. Studia z dziejów zakonu cystersów i Kościoła na ziemiach polskich*, Poznań-Katowice-Wąchock 2007, s. 317-338.

²⁷ J.M. Marszałska, *Komenda – okresem rozwoju czy stagnacji klasztoru Cystersów w Szczyrzycu*, „Nasza Przeszłość”, 109(2008), s. 269-285.

cjami w klasztorze od XIII do końca XX wieku – oczywiście na tyle, na ile pozwalają na to dostępne źródła.

Kończąc należy wyrazić radość, że w ostatnich latach obserwuje się znaczniejsze zainteresowanie badaniami prosopograficznymi klasztorów cysterskich w Polsce, choć odczuwany jest nadal poważny niedosyt badawczy w tej dziedzinie. Niewątpliwie poszerzają one naszą wiedzę na temat życia klasztorów, ich oddziaływania społecznego, znaczenia dla rozwoju kultury umysłowej w Polsce od średniowiecza aż po czasy współczesne.

Jolanta M. MARSZALSKA – prof. UKSW dr hab. nauk humanistycznych w zakresie historii. Prowadzi m.in. badania nad księgozbiorem rodowym ksiąząt Lubartowiczów-Sanguszków, małopolskimi księgozbiorami klasztorными m.in. benedyktynów, cystersów i karmelitów bosych a także historycznymi księgozbiorami diecezji tarnowskiej i płockiej. Jest autorem ok. 150 artykułów i 10 książek w tym m.in. *Katalog inkunabulów Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Tarnowie* (Tarnów-Kraków 1997), *Biblioteka opactwa cystersów w Szczyrzycu do końca XIX stulecia. Dziedzictwo wieków* (Tarnów 2007) czy *Opactwo cystersów w Szczyrzycu od końca XIII do końca XX wieku. Dzieje – gospodarka – kultura* (Kraków 2011).

Waldemar GRACZYK – ks., prof. UKSW dr hab., kierownik katedry Historii Mazowsza na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych UKSW w Warszawie; profesor Historii Kościoła i dyrektor Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku. Prowadzi badania nad dziejami diecezji płockiej ze szczególnym uwzględnieniem prozopografii i kultury intelektualnej duchowieństwa płockiego w dawnych wiekach.